

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ»

Третій (доктор філософії) рівень вищої освіти

Освітній рівень доктор філософії

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 033 Філософія

Освітня програма Філософія

Тип дисципліни обов'язкова

КИЇВ-2024

Розробник: Тимошенко Т.С., доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Силабус схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук

Протокол від 09 вересня 2024 року № 2

В.о. завідувача кафедри психології, філософії та суспільних наук _____

О. ДРОБОТ

Погоджено:

Гарант освітньої програми _____

І. КУДРЯ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Назва навчальної дисципліни, код в ОПП	СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ОК 7.
Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова
Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	Рік навчання 1-й. Семестр 2-й
Обсяг навчальної дисципліни	4 кредити, 120 год., у т.ч.: лекцій – 20 год., семінарів – 18 год., самостійної роботи – 82 год.
Вид підсумкового (семестрового) контролю	Екзамен
Інформація про консультації	1 год./тиждень за графіком консультацій
Мова викладання	Українська
Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Тимошенко Тарас Сергійович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук
Контактна інформація викладача	tymoshenko.taras@tnu.edu.ua 096-765-95-35
Посилання на силабус на веб-сайті Університету	
2. Опис навчальної дисципліни	
Анотація дисципліни	Соціальна філософія стоїть у ряду таких наук про суспільство, як соціологія, економічна наука, етнологія, політологія. Відмінності соціальної філософії від інших наук про суспільство пов'язані насамперед з тим, що якщо ці науки вивчають окремі аспекти життя суспільства, то соціальна філософія покликана досліджувати це життя в її цілісності і повноті. Соціальна філософія

	<p>прагне пояснювати досліджувані соціальні явища на основі загальних принципів. Разом з тим вона враховує, що суспільство складається з індивідів, наділених розумом і діючих на основі наявних у них цілей і цінностей. Пояснення життя суспільства доповнюється розумінням соціальних явищ, які приймають до уваги ціннісний вимір людського буття.</p>
Мета вивчення дисципліни	<p>Основною метою навчальної дисципліни «Соціальна філософія» є розширення світоглядних орієнтирів та методологічних підходів здобувчів щодо здійснення цілісного концептуального аналізу функціонування та динаміки розвитку сучасного суспільства, ролі в ньому людини; розкриття системного характеру суспільства і вивчення змін у підходах до розгляду суспільства від класичних підходів та парадигм до сучасних концепцій суспільства.</p>
Препозит	<p>Філософія науки Історія філософії</p>
Постпозит	<p>Філософська антропологія Філософія історії</p>
Формат проведення дисципліни	<p>Лекції, семінари, бесіди і дискусії на семінарах, індивідуальні дослідження, перегляд і аналіз відеоматеріалів. Дистанційна форма: платформа Google Meet.</p>

3. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі третього рівня освіти при вивченні навчальної дисципліни.

ЗК5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК6. Здатність до розуміння сучасної наукової методології, здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідної

діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проєктів, star-up; методологічно і технологічно грамотне здійснення наукового дослідження, інтерпретація його результатів; ефективно висвітлення і поширення знань, щодо наукових досліджень та інновацій.

ФК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

ФК3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

ФК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

4. Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми.

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів.

РН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин
	денна форма

	Всього	у тому числі			
		л	п/ла б.	сем.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Філософський аналіз суспільства					
Поняття соціального в філософії. Соціум як історичний процес	18	2		4	12
Суспільство як система і життєдіяльність людини	22	4		4	14
Разом за розділом 1	40	6		8	26
Розділ 2. Особистість у вимірах соціально філософського аналізу					
Людина, індивід, особистість	26	4		2	20
Потреби, інтереси, соціальна норма	22	4		2	16
Разом за розділом 2	48	8		4	36
Розділ 3. Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку					
Соціальні спільноти людей та тенденції їхнього розвитку	16	4		2	10
Діалектика розвитку процесів суспільного буття	16	2		4	10
Разом за розділом 3	32	6		6	20
Екзамен					
Усього годин	120	20		18	82

6. Індивідуальне завдання

Теми творчих робіт за розділами

Розділ 1

1. Єдність природи і суспільства.
2. Специфіка соціального пізнання; основні методологічні засади.
3. Структура соціальної філософії.
4. Інформаційно-технічне суспільство і тенденції його розвитку.
5. Соціальний простір і час: основні закономірності розвитку.
6. Основні засади сенсу історії.

Розділ 2

1. Проблема особистості як одна з центральних проблем філософії.
2. Діалектика взаємодії особистості та суспільства.
3. Індивід як соціоприродна і соціальна істота.
4. Соціальна зумовленість потреб особистості.
5. Проблема поєднання інтересів суспільства й особистості.
6. Людина – найвища цінність суспільства.
7. Соціальні норми як фактор впливу суспільства на особистість.
8. Діяльність як суттєва риса особистості.
9. Сутність і мета гуманістичного виховання особистості.

Розділ 3

1. Проблема рушійних сил суспільного розвитку в сучасній соціальній філософії.
2. Роль еліти та видатних особистостей в історичному процесі.
3. Спадкоємність поколінь і розвиток суспільства.
4. Основні тенденції розвитку соціально-етнічних спільнот.
5. Нації та національні відносини в сучасному світі.
6. Специфіка формування українського менталітету.
7. Суспільна самосвідомість і світогляд.

Питання до іспиту

1. Місце соціальної філософії в структурі філософського і наукового пізнання.
2. Структура соціальної філософії.
3. Поняття про соціальну онтологію, соціальну епістемологію й аксіологію.
4. Суспільне благо й ідеальна держава за Платоном.
5. Основні ідеї «Політики» Аристотеля.
6. Принципи керування за Аристотелем.
7. Соціальні закономірності і політичні цінності в книзі «Государ» Н. Макіавеллі.
8. Теорія природних прав і суспільного договору за Т. Гоббсом.
9. Теорія держави і підстави ліберальних цінностей за Дж.Локком.
10. Альтернативні передумови соціальної онтології: ідеалізм і матеріалізм.

11. Категорія «світів» дійсності або сфер буття: біотехносфера, соціосфера, психосфера, культуросфера.
12. Еволюція форм світогляду.
13. Основні характеристики міфологічної, релігійної, ідеологічної і ціннісної свідомості.
14. Логіка використання універсальних законів в історії.
15. Методи аналізу причинності в соціальному пізнанні.
16. Класифікації порівняльно-історичних методів.
17. Формалізація і рівні формалізації в соціальному пізнанні.
18. Концепція культурних зразків.
19. Біосоціальні основи свідомості й поведження людини.
20. Природа цінностей і проблема їх пізнання.
21. Розмаїтість і конфліктність цінностей.
22. Постулат генералізації і загальнозначущі цінності.
23. Принципи конструктивної аксіології.
24. Мікросоціальні основи влади, власності й престижу.
25. Міжособистісне спілкування, типи розмов.
26. Соціальні основи любові і шлюбу.
27. Організації і форми адміністративного контролю: історичні тенденції в розвитку організацій.
28. Методологічні рівні в соціальному пізнанні: індукція й дедукція.
29. Походження держави: автоматична, волюнтаристична і примусова концепції.
30. Походження держави: теорія скрутності Р. Карнейро.
31. Категорії соціальної філософії К. Маркса. Структура суспільної формації.
32. Методи соціального пізнання за Е. Дюркгеймом.
33. Сутність держави. Ліберальне і веберіанське поняття.
34. Рівні соціального пізнання: свідчення, репрезентації і факти.
35. Рівні соціального пізнання: філософські, загальнонаукові і наукові підстави.
36. Рівні соціального пізнання: концепції, теорії, гіпотези і теоретичні моделі.
37. Сцієнтизм і антисцієнтизм у соціальному пізнанні, основна аргументація кожної сторони.
38. Соціальні основи насильства і війни.
39. Причини війни.
40. Основні положення роботи М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму».
41. Соціальні ідеї і символи Ф. Ніцше.
42. Основні ідеї соціальної філософії Ж.-Ж. Руссо.
43. Концепції соціальних революцій і розпаду держави.
44. Проблема сутностей у соціальній дійсності.
45. Структурно-функціональна і конфліктна парадигми.
46. Парадигми мікросоціології — світосистемний аналіз.
47. Соціальна динаміка як парадигма макросоціології.
48. П'ять принципів теорії геополітичної динаміки.

- 49.Парадигми макросоціології: цивілізаційний підхід.
- 50.Соціально-філософська думка в Україні.
- 51.Філософія історії.
- 52.Спрямованість і сенс історичного розвитку соціуму.
- 53.Проблема суб'єкта історичного процесу.
- 54.Єдність і багатоманітність історії.
- 55.Критерії періодизації історії.
- 56.Історія та соціальний тренд.
- 57.Критика «історицизму» К. Поппером.
- 58.Осьовий час і основні ідеї філософії історії К. Ясперса.
- 59.Еволюція та революція в динаміці розвитку людської цивілізації.
- 60.Ідея «кінця історії» в сучасній соціальній думці (Ф. Фукуяма).

7. Технічне та програмне забезпечення (обладнання)

Технічне забезпечення дає можливість приєднання кожного здобувача до навчальної платформи Google Classroom, де розміщуються навчальні матеріали, здійснюється оцінювання навчальних досягнень. Режим дистанційного навчання дає можливість приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Meet (для занять у режимі відеоконференцій). Програмне забезпечення – стандартне для освітньої сфери.

8. Політика курсу

Якщо аспірант пропустив заняття з поважної причини, йому треба мати мінімальну кількість балів для допуску до екзамену – 30 балів. Отримати їх можна, підготувавши три доповіді за темами семінарських занять, два індивідуальних завдання та інші види робіт за власним вибором. Методи контролю виконаних завдань: співбесіда та захист індивідуального науково-дослідного завдання. Відпрацювання пропущених семінарів передбачає письмову підготовку за планом семінарського заняття та співбесіду з викладачем.

9. Методи навчання

Лекція – інформативно-доказовий виклад навчального матеріалу.

Метод лекції передбачає ознайомлення аспірантів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити аспірантів конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови. При проведенні лекційних занять методи готових знань (коли аспіранти пасивно сприймають подану викладачем інформацію, запам'ятовують, а в разі необхідності відтворюють її) поєднуються з дослідницьким методом (який передбачає активну самостійну роботу аспірантів при засвоєнні знань: аналіз явищ, формулювання проблеми, висунення і перевірка гіпотез, самостійне формулювання висновків). На початковому етапі вивчення нової інформації на лекціях переважає пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний) метод, при якому викладач організовує сприймання та усвідомлення

аспірантами інформації, і ті, хто навчається, здійснюють сприймання, осмислення і запам'ятовування її. Коли викладач відчуває готовність аспірантів до інших методів навчально-пізнавальної діяльності, використовуються такі методи:

- репродуктивний: викладач дає завдання, у процесі виконання якого аспіранти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;

- проблемного виконання: викладач формулює проблему і вирішує її, аспіранти стежать за ходом творчого пошуку (аспірантам подається своєрідний еталон творчого мислення);

- частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють аспіранти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності аспірантів);

- дослідницький: викладач ставить перед аспірантами проблему, і вони вирішують її самостійно, висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації.

У викладанні лекційного матеріалу переважає пояснювальний метод, при якому викладач не тільки повідомляє певні факти, але й пояснює їх, домагаючись осмислення, засвоєння аспірантами.

При наявності наочного матеріалу за темою лекції (відеофільми, презентації тощо) використовується інструктивно-практичний метод викладання, при якому викладач інструктує тих, хто навчається, не тільки словесними, але й наочними або практичними засобами.

Для виконання індивідуального завдання використовується спонукальний метод навчання, коли викладач разом із аспірантами формулюють проблемні питання і завдання, організовуючи самостійну діяльність тих, хто навчається. Аспіранти при цьому, у свою чергу, самостійно здобувають і засвоюють нові знання.

10. Система оцінювання та вимоги

Система вимог дотримання принципів академічної доброчесності, етики, дедлайну, відвідування занять, відпрацювань пропущених занять:

- вивчення дисципліни передбачає роботу в колективі відкритим до конструктивної критики.

- Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в дистанційному режимі за погодженням із викладачем дисципліни.

- самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблене опрацювання за рекомендованою літературою, а також виконання завдань з метою закріплення теоретичного матеріалу.

- під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні інтернет-ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.

Оцінювання виконання індивідуальних завдань

Індивідуальна робота (доповідь, творча робота) має бути виконана студентом особисто на основі вивчення наукової літератури та/або філософських і культурологічних джерел. Текст індивідуальної роботи має бути забезпечений посиланнями на матеріали наукових публікацій чи документи з посиланнями на джерела. Дотримання всіх вимог дозволяє оцінити роботу до 10-20 балів. Невиконання умов підготовки роботи, відсутність посилань, але наявність певної самостійної роботи дає орієнтовно до 10 балів. Відсутність власної роботи, переписування чужих текстів – 0 балів.

Критерії оцінювання екзамену

«Відмінно», якщо здобувач твердо засвоїв програмний матеріал, продемонстрував глибоке та всебічне знання філософсько-наукових джерел, вміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, розуміти філософські поняття, категорії; аналізувати події і явища, вміє робити порівняльну характеристику різних думок, філософських, культурологічних концепцій; відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й достатньо аргументовані висновки й узагальнення, правильно відповідає на додаткові запитання;

«Добре», якщо здобувач засвоїв програмний матеріал, вивчив основні джерела, вміє послідовно та логічно викладати матеріал, робить в основному правильні та аргументовані висновки й узагальнення, але разом з тим допускає окремі неточності, що свідчать про недостатньо глибоке засвоєння матеріалу;

«Задовільно», якщо в засвоєнні здобувачем програмного матеріалу виявленні суттєві прогалини, у відповідях на питання допущені помилки, неправильні формулювання, які ґрунтуються на недостатньому знанні культурологічних явищ, матеріал викладено недостатньо послідовно, логічно та аргументовано, відповіді на додаткові запитання невпевнені й неточні;

«Незадовільно», якщо здобувач не знає значної частини програмного матеріалу, основного змісту джерел, відповідає на питання не послідовно, нелогічно, без належної аргументації, припускається суттєвих помилок у висновках, при викладі явищ, фактів і подій, не дає відповідей на додаткові запитання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення

90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29		F	необхідне повторне вивчення курсу

11. Рекомендована література

Основна

1. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст). К.: Тандем, 2000. 416 с.
2. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія. К.: Генеза, 2006. 354 с.
3. Бойченко І.В. Філософія історії. К.: Основи, 2000. 246 с.
4. Вільчинський Ю. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності. К.: Поліграфкнига, 2009. 360 с.
5. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій / Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. К.: Знання, 2009. С.432–443.

Допоміжна

6. Арістотель. Політика. К.: Основи, 2000. 239 с.
7. Тома Аквінський. Коментарі до Арістотелевої «Політики». К.: Основи, 2003. 796 с.
8. Мак'явеллі Н. Державець / Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. К.: Знання, 2009. С.549–560.
9. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права. К.: PortRoyal, 2001. 583 с.

Перелік електронних ресурсів

Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>

Бібліотека ДБТУ. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>

Електронна бібліотека. URL: <http://lib.meta.ua/>

Студентська електронна бібліотека URL: <http://www.lib.ua-ru.net/>